

Utjecaj medija na život i odgoj mladih

Lešić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:531330>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije

Marija Lešić

00090863348

UTJECAJ MEDIJA NA ODGOJ I ŽIVOT MLADIH
ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij kulturologije

Mentorica: dr.sc. Sanja Puljar D'Alessio

Rijeka, 2022.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Marija Lešić

**Utjecaj medija na odgoj i život mladih
(završni rad)**

Rijeka, 2022.

IZJAVA O AUTORSTVU

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala završni rad pod naslovom:

Utjecaj medija na odgoj i život mladih

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime:

Datum:

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. O MEDIJIMA	2
2.1. TRADICIONALNI MEDIJI.....	3
2.2. NOVI, SUVREMENI MEDIJI	4
3. DJECA I MEDIJI.....	6
3.1. DOSTUPNOST I IZLOŽENOST DJECE I MLADIH MEDIJIMA	8
3.2. PERCEPCIJA RODITELJAO UTJECAJU MEDIJA NA DJECU I MLADE.....	11
4. POZITIVNI UTJECAJI MEDIJA	15
5. NEGATIVNI UTJECAJI MEDIJA	17
5.1. NASILJE U MEDIJIMA	18
5.2. SEKSIZAM U CRTANIM FILMOVIMA	19
6. ODGOVORNOST MEDIJA TE IMA LI PROSTORA ZA POBOLJŠANJE?.....	21
7. ZAKLJUČAK	22
8. LITERATURA	24
SAŽETAK	27

1. UVOD

Život je u 21. stoljeću vrlo ubrzan, dnevno nas obasipa izuzetno velik broj informacija koje nam dolaze sa svih strana, a ponajviše ih prikupljamo iz masovnih medija. Život danas, uvelike se razlikuje od života prije 100, ali isto tako i prije 20 ili 30 godina, što je dokaz koliko se brzo mijenja svijet u kojem živimo. Razvojem tehnologije, ljudski se život vrlo brzo mijenja, a to se nastavlja uzlaznom putanjom što nam dokazuju brojne naprave i izumi poput virtualne stvarnosti i sličnih stvari koje su bile nepojmljive za čovjeka u našoj bliskoj prošlosti. S obzirom na to, i djetinjstvo se uvelike promijenilo. Često možemo čuti od naših baka i djedova, ali i roditelja kako ovoga što danas ima, u njihovo vrijeme nije bilo. I doista nije, djeca su se igrala vani dok ne bi pao mrak, bila su puno bezbrižnija i koristila se rekvizitima poput lopte, pikula i prački. Današnja djeca, te su rekvizite zamijenila televizijom, laptopom i mobitelom. I nije to nužno loša stvar, ljudski su životi promjenjivi i mijenjali su se kroz povijest, a mijenjati će se i kroz budućnost. Odraslom čovjeku je često teško snaći se u svijetu tehnologije, a kamoli djeci i mladima čiji su identiteti u izgradnji. S obzirom na navedeno, vrlo je važno biti svjestan cjelokupne situacije kako bi se mlađe generacije mogle ugledati na starije i kako bi se razvili u kvalitetne ljude koji su svjesni medija i medijskog utjecaja. Važno je raditi na tome da što veći postotak populacije bude medijski pismen i mislim da se tako rješava dosta potencijalnih problema koji će se kasnije spomenuti u radu.

Cilj ovoga rada jest upravo to, propitati treba li postojati zabrinutost zbog tolike prisutnosti medija u životima mladih te u kojoj mjeri i na koje načine isti utječu na odgoj, ali i na kvalitetu njihovih života. To sam odlučila prikazati samom analizom medija, pozitivnim i negativnim utjecajima istih, ali i anketom koju sam izradila u Google formsu koja je bila namijenjena roditeljima djece između 10 i 16 godina jer upravo je to ciljana grupa koju želim istražiti. Djeca su u toj dobi najranjivija i traže sebe, prolaze kroz teške periode puberteta, ali i sve aktivnije koriste tehnologiju, medije i društvene mreže. Ilišin i sur. govore o prijašnjim istraživanjima ovakve vrste i zaključuju: „Kada je riječ o djeci (i mladima općenito), stječe se dojam da pretežu ona istraživanja koja tragaju za mogućim negativnim dimenzijama medijskog konzumerizma. Recentnija istraživanja ipak pokazuju tendenciju proučavanja eventualnih pozitivnih efekata korištenja medija“ (2001:6). U ovom radu cilj je upravo istražiti i pozitivne i negativne strane jer se tako može sagledati nekakva šira slika i neutralan pogled na utjecaje medija.

2. O MEDIJIMA

Komunikacija je vrlo važna za ljude kao socijalna bića: komunikacije i medija je bilo oduvijek. Povijest medija seže u daleku povijest, prvi začeci su bili još za vrijeme drevnih civilizacija kada su ljudi crtali po špiljama i jedni druge upozoravali na neke opasnosti ili bi jednostavno prenosili viđeno i doživljeno. Revoluciju u medijima predstavlja Gutenbergov tiskarski stroj iz 1455. godine jer on omogućuje da se knjige tiskaju puno brže i to znači da su knjige postale jeftinije i s vremenom dostupnije široj populaciji. No, ono što je nazivamo masovnim medijima, pojavljuje se puno kasnije, Asa Briggs i Peter Burke o tome govore u svojoj knjizi- *A Social History of the Media* i kažu: „...može se pratiti od početka devetnaestog stoljeća nadalje, u vrijeme kada su dnevne novine pomagale u oblikovanju nacionalne svijesti osvještavajući ljude o svojim kolegama čitateljima, gledajući iste vijesti u manje-više istom trenutku“ (Briggs, Burke, 2020:12). Nakon novina i radija, dolaze noviji mediji kao što je televizija i Internet. Pojavom Interneta, ljudi svjedoče apsolutnoj revoluciji jer je taj medij dostupan gotovo svima, jeftin je i najbrže prenosi informacije tako da možemo komunicirati s više ljudi istovremeno bez obzira gdje u svijetu se nalazili. Također, Briggs i Burke definiraju medije najjednostavnije rečeno kao: „... tehnološko sredstvo kojim se prenosi poruka“ (Briggs, Burke, 2020:27). Mediji su kasnije postali sve spretniji u tom prenošenju željenih poruka što zbog raznih načina koje razvijaju svojim poslovanjem, što zbog dostupnosti velikim masama.

Definiranje samog pojma *medij* nailazi na probleme jer ga je u biti vrlo teško definirati i razni teoretičari su se bavili medijima, tako da postoji mnogo definicija istoga pojma. U knjizi *Didaktika*, autori Ladislav Bogнар i Milan Matijeвиć, govore o toj problematici pojma: „Malo je koji termin u suvremenoj znanstvenoj terminologiji tako različito definiran i shvaćen kao pojam 'medij'. Koliko je autora pokušalo definirati taj termin, toliko je i definicija nastalo, tako da je na kraju medij (kao sredstvo, kao nešto što posreduje komunikaciju) sve što vidimo, uključujući i zrak koji nas okružuje“ (Bogнар, Matijeвиć, 2002:323). S obzirom na to koliko je sam pojam problematičan, možemo predočiti koliko je i u ljudskom životu stalan i kako je jednostavno nemoguće živjeti bez doticaja s medijima, čak od najranije dobi.

2.1. TRADICIONALNI MEDIJI

Tradicionalnim medijima danas smatramo tisak, radio i televiziju zbog toga što su se oni među prvima pojavili i bili popularnim sredstvima prenošenja informacija većem broju ljudi. Tisak je bio prvi od tradicionalnih medija. Začeci tiska sežu daleko u povijest kada su se ljudi u Kini i Japanu, još u 7. stoljeću koristili metodom drvoreza (Blažina¹, 2020). To je proces tiskanja uzoraka pomoću drvenih blokova i metoda je vrlo spora. To je samo jedna od metoda tiska kojom su se ljudi prije izuma tiskarskog stroja koristili. U 17. stoljeću dolazi do razvoja novina, dok pravu revoluciju u medijima predstavlja pojava telefona, gramofona, magnetofona, radija i televizije. Dogodilo se to potkraj 19. stoljeća i ovi mediji duboko mijenjaju ljudsku komunikaciju. Radio nastaje 1913. godine u blizini New Yorka, a redovito prenošenje počinje u SAD-u 1920. Puno je ljudi zaslužno da je radio danas kakav je, no osoba zaslužna za pronalazak radija jest Nikola Tesla jer je on prvi objasnio kako funkcionira radio frekvencija. Početak radija u Hrvatskoj se dogodio 1926. godine. Nedugo nakon osnutka radija, 22. travnja 1925. godine dolazi do prvog uspješnog televizijskog prijenosa slika uživo. Televizija je najnapredniji tradicionalni medij i on obuhvaća i tekstualni dio i zvuk, ali i onaj vizualni dio koji je i najbitniji i zbog kojeg je televizija postala tako popularna. Iako svaki medij ima svoje načine promicanja pojedinih ideologija, televizija nekako najviše uspijeva u tome jer je spoj svega, nadogradnja na starije medije i toliko zabave pruža, da ljudi često nisu svjesni poruka koje im se prenose. U knjizi *Amusing Ourselves to Death*, autor Neil Postman govori o toj opasnosti koju često ne primjećujemo dok gledamo televiziju, a može biti vrlo opasna, pogotovo kad su u pitanju djeca i mladi koji često gledaju televiziju. On kaže: „Zabava je supraideologija cjelokupnog diskursa na televiziji. Bez obzira što je prikazano ili s koje točke gledišta, sveobuhvatna je i pretpostavka da je tu za našu zabavu i zadovoljstvo. Zato i u informativnim emisijama koje nam svakodnevno dostavljaju fragmente tragedije, novinari nas pozivaju da im se 'pridružimo i sutra'“ (Postman, 2006:87). Televizija i noviji mediji toliko nas znaju zabaviti, da lako podliježemo ideologijama, pa čak ponekad utječu i na naša razmišljanja i postupke, a to je dodatno osnažila i pojava Interneta.

¹ <https://povijest.hr/jesteliznali/cetiri-velika-izuma-iz-stare-kine/>

2.2. NOVI, SUVREMENI MEDIJI

Suvremeni mediji označavaju skupni pojam za tehnološku revoluciju prenošenja medija i kulture na oblike komunikacije potpomognute novim tehnologijama poput računala, tableta, mobitela i slično. Novim medijima se također označavaju vrste digitaliziranih tradicionalnih medija, kao što su digitalne novine, digitalni video ili *stream* servisi kao što je RTL Play kod nas u Hrvatskoj. Na ovaj način su tradicionalni mediji ostali prisutni i nisu izumrli jer su se snašli u situaciji koju je tehnologija iznjedrila i sada se može reći da su jači nego ikada. Ne kupujemo možda novine često i to je sad već moglo bi se reći stari običaj koji je kod rijetkih ostao u navici. Ali, zato ćemo često posegnuti za digitalnim oblikom novina i pročitati ćemo što nas zanima preko mobilnih aplikacija recimo u Novom listu, Večernjem listu ili pak u 24sata. Osim što nam je brže i jednostavnije pogledati na mobitelu što se događa u svijetu, apsolutna prednost je što je i besplatno. Ono što bi mogao biti, a često i je problem kod suvremenih medija, jesu *fake news*². Na Internetu je dostupno toliko informacija i članaka, da je nekad vrlo lako moguće pročitati neku lažnu informaciju na temelju koje ćemo kasnije graditi neko svoje mišljenje i stav. Ono što se također zamjera suvremenim medijima jest da se vode profitom, on je najbitniji. S obzirom na to kvaliteta sadržaja često nije najbolja, bitan je interes publike, pa makar taj sadržaj bio trivijalan i često banalan. Tu možemo naglasiti 24sata kao medij u hrvatskoj koji dnevno na Internetu izbavuje mnogo članaka, čije informacije nisu provjerene, često se radi o *fake newsu*, piše se o banalnim stvarima koje su manje bitne za društvo i za sve bitne stvari koje bi čovjek trebao znati, a događaju nam se u blizini. Naravno nisu oni jedini, problem i je što je jako puno takvih medija, a kakvu to sliku onda šalje mladima i koliko mladi mogu naučiti krivih informacija u medijima koji će kasnije utjecati na njih. Veliki je to problem na kojemu bi trebalo poraditi, a zanimljiva je stvar i sintagma 'vijest dana', o kojoj Postman govori, „ informacije, sadržaj ili, ako hoćete, "stvari" koje čine ono što se naziva "vijesti dana" nisu postojale - nisu mogle postojati - u svijetu kojem su nedostajali mediji koji bi mu dali izraz. Ne mislim da se stvari poput požara, ratova, ubojstava i ljubavnih

² Fake news ili lažne vijesti su oblik propagande žutog tiska koji nastaje širenjem dezinformacija putem novina, u novije vrijeme putem Interneta. Cilj je masovna obmana i stvaranje lažne svijesti kod publike. Ovakav oblik širenja javnih lažnih svijesti javlja se još tijekom Drugog svjetskog rata kada su snage proizvodile lažne vijesti u svrhu promicanja ratnih ciljeva. (Wikipedija, https://hr.wikipedia.org/wiki/La%C5%BEna_vijesti)

afera nisu, uvijek i uvijek, događale na mjestima diljem svijeta. Mislim da u nedostatku tehnologije za njihovo reklamiranje, ljudi ih nisu mogli pratiti, nisu ih mogli uključiti njihov svakodnevni posao. Takve informacije jednostavno ne bi mogle postojati kao dio sadržaja kulture. Ova ideja — da postoji sadržaj nazvana "vijesti dana" - u potpunosti je stvorena od strane telegrafa (i otkad je pojačana novijim medijima), što je omogućilo premještanje dekontekstualiziranih informacija po golemim prostorima nevjerovatnom brzinom. Vijesti dana plod su naše tehnološke mašte. To je, točnije, medijski događaj“ (Postman, 2006:11). S obzirom na to, moramo biti svjesni koliko mediji mogu konstruirati našu stvarnost, naše vrijeme pa čak i našu svijest. Vrlo je bitno o tome promišljati, pogotovo kada je riječ o mladima, čiji identiteti još uvijek nisu u potpunosti formirani, koji često puta uče iz medija. Medijske zvijezde, glumci, pjevači često mogu biti uzori mladima, a onda treba biti oprezan kako o njima mediji govore i kakvu sliku stvaraju o njima jer to također može štetno utjecati na djecu i mlade. Ono što je sve češće i češće predmetima rasprave, a problem je koji se pojavljuje u svim medijima jesu standardi ljepote. Retuširane i fotošopirane naslovnice i reklame, gdje se žene i muškarce prikazuje savršenim bićima bez mane, djevojčicama i dječacima koji to svakodnevno gledaju apsolutno može porušiti samopouzdanje i donijeti veliku štetu za mentalno zdravlje, ali u konačnici i za fizičko zdravlje ukoliko će težiti da izgledaju kao zvijezde s tv ekrana. Pojava raznih aplikacija za mobilne uređaje, ali i društvene mreže, također predstavljaju potencijalnu opasnost glede Interneta kao medija. Vrlo popularna aplikacija danas je Tik Tok. Ona je u srpnju 2020. godine imala gotovo 690 milijuna aktivnih korisnika, a na toj mreži najviše je mladih (Pavlič³, 2020). Tik tok je isključivo zabavnog sadržaja koji ponekad može biti i edukativan, ali ovisi od korisnika do korisnika što ga zanima, jer svaka je društvena mreža prilagođena pojedincu kao korisniku i izbacuje mu onaj sadržaj koji ga zanima. Ono što je ključno za ovu mrežu jest nešto što je prije vrlo popularizirao Vine, aplikacija za objavljivanje videa, preteča Tik Toku, a to je da svaki video traje najviše 15 sekundi. Ono što je problematično kod takvih kratkih videa koji moraju u što kraćem roku zadržati našu pažnju jest što treniraju naš mozak upravo na to, da pamtimo i da nas zanima nešto što jako kratko traje i nakon toga zaboravljamo na to i idemo dalje. Dugoročno gledajući to je veliki problem jer kod djece i mladih, ali isto tako i odraslih može izazvati probleme s koncentracijom koji su ionako sve češći u školskim klupama.

³<https://www.bug.hr/trendovi/tiktok-po-prvi-puta-objavio-podatke-o-broju-korisnika-16300>

A jedan od razloga svakako jesu ovakvi sadržaji. S obzirom na napredak tehnologije, a pogotovo je tu naglasak na Internet, dnevno su i odrasli i djeca okruženi tisućama i tisućama novih informacija, ali s obzirom na to da je ta količina podataka uistinu velika, moramo posvetiti manje pažnje stvarima koje nas okružuju, a to rezultira i lošijoj kvaliteti našeg pamćenja. Sve to dovodi do posljedica kao što su otežano rješavanje kompleksnijih zadataka za koje su neophodni i pažnja i koncentracija. U članku *The Impact of Technology on Child Sensory and Motor Development*, autorica Chris Rowan govori o ovom spomenutom problemu koncentracije: „Djeca se sada oslanjaju na tehnologiju za većinu svoje igre, grubo ograničavajući izazove njihovoj kreativnosti i mašti, kao i ograničavajući potrebne izazove svojim tijelima za postizanje optimalnog senzornog i motoričkog razvoja. Dječji senzorni i motorički sustavi koji se razvijaju nisu evoluirali biološki kako bi se prilagodili sjedilačkoj, ali mahnitoj i kaotičnoj prirodi današnje tehnologije“ (Rowan⁴, 2009).

3. DJECA I MEDIJI

U današnjem vremenu, elektronički su mediji sastavni dio naših života i imaju važnu ulogu u emocionalnom razvoju, ponašanju i intelektualnom funkcioniranju djece i mladih. Kao što to biva kod gotovo svih stvari, fenomena i pojava, pa tako i kod suvremene tehnologije i Interneta kao najraširenijeg produkta iste, postoje pozitivne i negativne strane. Ono što je bitno jest da roditelji, ali i učitelji budu uistinu svjesni svih mogućih štetnih učinaka koji zasigurno mogu ostaviti posljedice na djecu. Iz tog razloga mora postojati svijest o svim mogućim odnosima djece i medija, treba educirati ljude, kao i djecu i mlade naravno kako bismo stvorili nekakvu zdrav i uravnotežen odnos djece i medija, ali i roditelja i djece jer su mediji uveliko ušli u naše živote i važno je o njima govoriti. Prema Ilišin i sur. u knjizi *Djeca i mediji*, „U suvremenom društvu svaka nova generacija djece odrasta u okolini koja je sve bogatija novim medijima i njihovim sadržajima“ (9:2001). Iz ove tvrdnje može se zaključiti kako svaka je svaka nova generacija djece drugačija od prijašnje i s obzirom na to istraživati suodnos medija i djece vrlo je bitno, ali i žudi za aktualnošću. Ali ono što

⁴ <http://www.sensoryprocessing.info/CrisRowan.pdf>

je problematično jest ta dječja nevinost i neiskustvo zbog kojeg moraju biti kontrolirana od strane roditelja i obrazovnih institucija.

Socijalizacija je „integriranje pojedinca u društveni život kroz proces prilagođavanja društvenim zahtjevima i normama...“ (Ilišin i sur., 2001:10). Kao takva, socijalizacija je iznimno važna za svakog pojedinca i o socijalizaciji djeca najviše uče u ranoj adolescentskoj dobi, a sam proces učenja često nije jednostavan. Za uspješno savladavanje socijalizacijskih zadataka i prepreka vrlo je bitna okolina u kojoj se osoba razvija i djeluje. Upravo je ta okolina ključ kojim se bavi ovaj rad jer želim istražiti u kojoj mjeri imaju utjecaj na odgoj i razvoj vršnjaci, institucije, roditelji, ali najbitnije sami mediji. „Primarni socijalizacijski agensi su roditelji (obitelj) i vršnjaci (prijateljske skupine), dok su sekundarni socijalizacijski faktori škola, crkva i mediji, te radna sredina i razne udruge – političke stranke, sindikati, interesne udruge i sl.“ (Ilišin i sur, 2001:11). Ono što mene zanima i istražujem u ovom radu jest, postaju li mediji primarni socijalizacijski agensi s obzirom na to koliko ih djeca i mladi puno koriste i koliko su prisutni u njihovim životima.

Djeca i mladi vrlo brzo pamte nove informacije i stoga su vrlo dobra publika za masovne medije jer će zapamtiti gotovo sve što vide na televiziji i ponekad će preuzeti ponašanje iz nekog filma ili crtića bez da u potpunosti razumiju zašto to rade. I tu leži potencijalna problematika lošeg utjecaja medija. Televizija kao takva prepuna je nasilja, vulgarnosti i neprimjerenog sadržaja. Mladi pjevači pjevaju o nasilju i lošem načinu života, video igrice prepune su nasilja, sve to djeca vrlo lako mogu vidjeti i neosporno je da to utječe na njih. Uz sve to, tehnologija je postala pristupačnija masi i gotovo sva kućanstva imaju barem jednu televiziju, računalo, laptop i uređaje koji sadržavaju na tisuće TV programa, filmova i serija. Prema Strasburgeru i sur. postoje dvije perspektive o tome jesu li djeca osjetljivija na medijski utjecaj od odraslih. Prva perspektiva kaže kako su djeca naivna i osjetljiva i da im treba nadzor i zaštita odraslih i ona smatra kako su mediji vrlo loši i da djecu i mlade stavljaju u neke situacije na koje oni nisu još spremni. Suprotna perspektiva nalaže kako su djeca vrlo sofisticirana i zrela i smatra se kako pretjerana zaštita nije dobra. Djeca bi se trebala sama osamostaliti i preuzeti kontrolu prilikom konzumacije medija i usputno s tim učiti nove sadržaje (2014:29). Vidljivo je kako je potreban nekakav balans kojim će se omogućiti djeci i mladima kvalitetan život.

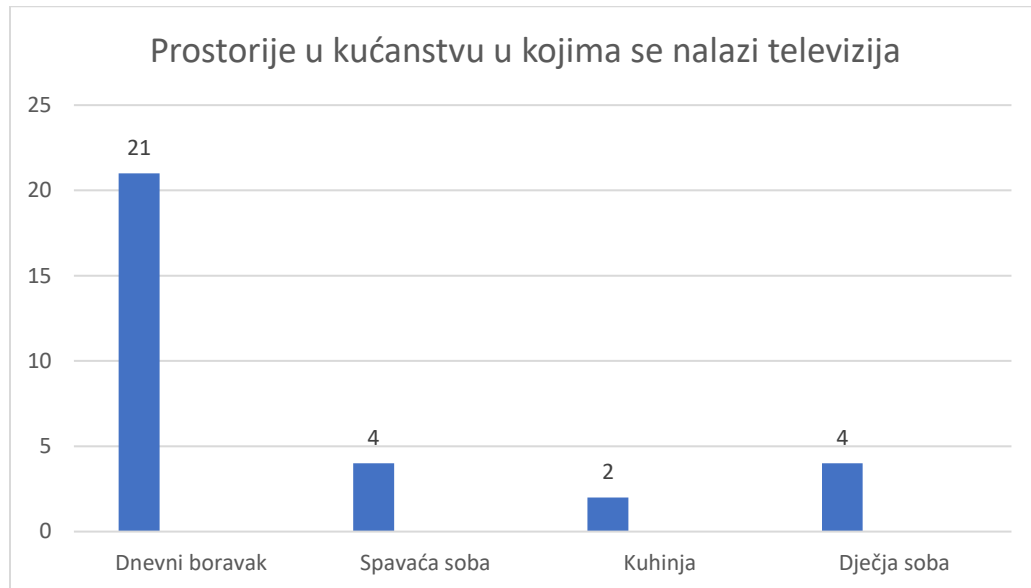
3.1. DOSTUPNOST I IZLOŽENOST DJECE I MLADIH MEDIJIMA

Evidentno je kako se današnja djeca rađaju okružena medijima, jednostavno su se toliko proširili u uporabi Interneta i pametnih telefona da je nemoguće da djeca ne odrastaju s njima. Kao što je rečeno u uvodu ovoga rada, dio rada obuhvaća i Google Forms anketu koju su ispunjavali roditelji djece u dobi od 10 do 16 godina. U svrhu ovog seminarskog rada anketa je napravljena i provedena u ožujku 2022. godine, te su u njoj sudjelovali roditelji 21 djeteta. Iako je to relativno malen broj sudionika, broj je zadovoljavajući s obzirom da sam tražila roditelje djece određene dobi i osobno ih ne poznajem puno, pa sam poslala ankete onima koje znam i svojim prijateljima kako bi oni slali dalje ljudima za koje znaju da nekoga znaju ili da imaju djecu u toj ciljanoj dobi koja je potrebna. S obzirom da uzorak nije velik, ne mogu se donijeti veliki zaključci odnosno za veći dio populacije, ali je vrlo dobra podloga za daljnja istraživanja koja su svakako moguća. Što se tiče mjesta stanovanja ovih sudionika, nalaze se po cijeloj Hrvatskoj, no najviše u Slavoniji i Kvarneru jer je to područje stanovanja nas koji smo ankete slali poznanicima. No, u anketi nije bilo takvih pitanja gdje bih mogla saznati više o njihovu obrazovanju, poslu i sličnim socijalnim pitanjima. To bi svakako bilo korisno za daljnja istraživanja. Većinu pitanja ću analizirati u daljnjem radu, ali s obzirom da ih neću analizirati sve u nastavku je popis svih postavljenih pitanja u anketi. Anketa se sastoji od 12 pitanja, a ona su postavljena slijedećim redoslijedom: *Postoje li u Vašoj obitelji pravila o korištenju medija i vremenu koje djeca smiju provesti uz ekrane?, Koliko vremena dnevno Vaša djeca provode uz ekrane?, U kojoj se prostoriji/ma u Vašem domu nalazi televizor?, Što Vaša djeca najčešće gledaju na televiziji?, Imaju li Vaša djeca osobne pametne telefone?, Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje bio potvrđan, provjeravate li što Vaša djeca rade na njima?, Ukoliko Vaša djeca koriste Internet, za što ga najviše koriste?, Gledaju li vaša djeca ikada filmove s oznakama 12, 15 ili 18, iako je mlađe od navedene dobi?, Imaju li Vaša djeca društvene mreže?, Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje bio potvrđan, koje društvene mreže Vaša djeca imaju?, Smatrate li da je moguće u potpunosti kontrolirati djecu kada su u pitanju mediji?, Na koje načine Vi provjeravate i kontrolirate Vašu djecu kada su u pitanju mediji?*

Između ostalih, u anketi su postavljena dva pitanja koja govore o dostupnosti medija u životima njihove djece, a ona su: *U kojoj se prostoriji/prostorijama u Vašem domu nalazi*

televizor?, Imaju li Vaša djeca osobne pametne telefone? te Postoje li pravila o korištenju medija i vremenu koje djeca smiju provesti uz ekrane?

Odgovori su na prvo pitanje uglavnom podjednaki, a iduća slika to i dokazuje.

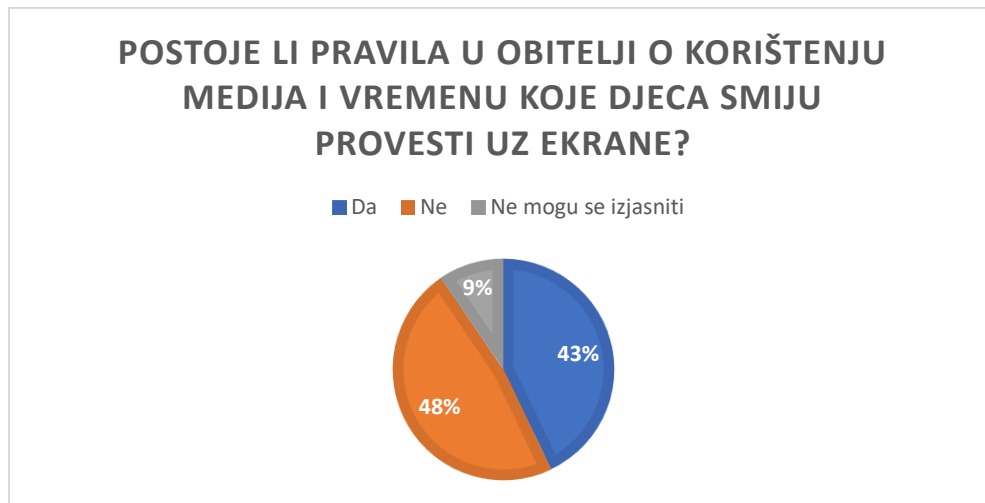
Ono što vidimo iz ovog grafa jest da se u većini kućanstava ove ankete televizija nalazi u dnevnom boravku, što je bilo i za očekivati jer je dnevni boravak uvijek nekako mjesto koje okuplja obitelj na jedno mjesto i uvijek je to mjesto za odmor i zabavu pa tako ima smisla da je tamo i televizija. No, u četiri kućanstva televizija je smještena u dječjim sobama što predstavlja potencijalni alarm za oprez jer iako možda postoje pravila korištenja uređaja, ne mora značiti da su roditelji sposobni uvijek nadzirati što njihova djeca gledaju i koliko dugo.

Odgovori na drugo postavljeno pitanje su sljedeći:

Drugi graf prikazuje da čak 71,4 % djece sudionika ove ankete imaju vlastiti pametni telefon, 23,8 % ih nema, dok je 4,8 % onih koji se ne žele izjasniti. Jasno je iz ovih podataka kako su mediji zapravo vrlo dostupni djeci i vrlo lako mogu doći do njih, a roditelji jednostavno i uz sve mjere, ukoliko ih ima ne mogu u potpunosti biti sigurni da njihovo dijete možda ne gleda neprimjereni sadržaj ili nije žrtva *cyberbullyinga*. Nensi Blažević, u članku *Djeca i mediji- odgoj na „televizijski“ način*, kaže da: „Medije treba znati dekodirati, poznavati njihove zakonitosti da bi ih se moglo razumjeti. Međutim, s masovnim medijima živimo kao sa stvarima koje su razumljive same po sebi, ne raspitujemo se o njima te nam se ne čini potrebnim da o njima nešto znamo“ (Blažević, 2012:482). Upravo u ovim rečenicama leži srž, a to je da djeca i mladi ne znaju dekodirati i shvatiti sve poruke koje mediji šalju, a često puta to niti odrasli ne znaju i s obzirom na to nekako prejednostavno i previše bezbrižno shvaćaju medije pa od tu velika potreba za medijskom i informatičkom pismenošću. Evidentno je prema rezultatima ankete kako mediji zauzimaju veliku i aktivnu ulogu u životima djece i mladih jer su vrlo prisutni i lako dostupni većini djece. No, ono vrlo lako može postati opasno. Rowan (2009) govori o tri bitna faktora za zdrav psihički i fizički razvoj djeteta, a to su kretanje, dodir i konekcija s drugim ljudskim bićima (2). Ono što se događa ako djeca nekontrolirano koriste medije i ako su im lako dostupna jeste da se gube ovi faktori, jer se više ne igraju i ne družu vani već su u kući ispred televizije, a ono najbitnije je da nemaju dodir i komunikaciju s drugim ljudskim bićima što vrlo lako može narušiti zdravlje i odraslog čovjeka, a kako ne onda djeteta u razvoju.

Posljednje pitanje ovog odlomka je i ono najvažnije za daljnje istraživanje odnosa djece i medija te djece i roditelja, a ono glasi: postoje li pravila u Vašoj obitelji o korištenju medija i vremenu koje djeca smiju provesti uz ekrane? Odgovori su sljedeći:

42,9% sudionika kažu kako u njihovoj kući postoje pravila u svezi korištenja medija i provođenja vremena uz ekrane, dok je 9,5% ostalo suzdržano, a čak 47,6% sudionika nema nikakva pravila u svojoj kući kada su u pitanju ovakve teme. Brojke su to koje su pomalo i zabrinjavajuće ukoliko imamo na umu odgovore na prethodna pitanja o televiziji i pametnim telefonima. U ovakvim uvjetima djeca lako mogu doći do raznih neprimjerenih sadržaja na Internetu, gledanje televizije može biti i prekomjerno i prepuno nasilnog sadržaja i zato je bitno da se educiramo o ovome, da se uključi svijest roditelja, ali i djece o negativnim posljedicama koje mediji pružaju.

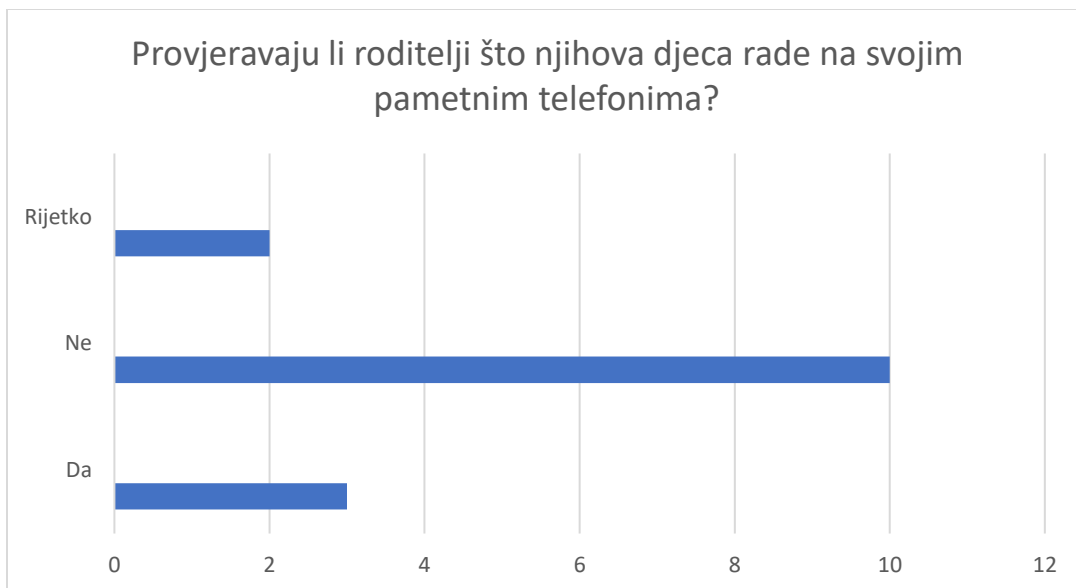
3.2. PERCEPCIJA RODITELJAO UTJECAJU MEDIJA NA DJECU I MLADE

Daljnje istraživanje kreće se u smjeru odnosa roditelja i djece, bitna je komunikacija, bitne su navike roditelja na koje se djeca ugledaju, bitno je kako roditelji gledaju na medije i smatraju li ih uopće zaslužnima za odgoj djece, jesu li svjesni potencijalnih opasnosti. Sve su to teme i pitanja čije odgovore ova anketa pokušava dobiti i prikazati sliku tog međuodnosa mediji-roditelji-djeca. Pitanja za ovaj odlomak jesu: *Što Vaša djeca najčešće gledaju na televiziji?, Provjeravate li što*

Vaša djeca rade na pametnim telefonima?, Gledaju li Vaša djeca ikada filmove s oznakama 12,15 ili 18, iako su mlađa od navedene dobi?, te Na koje načine Vi provjeravate i kontrolirate Vašu djecu kada su u pitanju mediji?

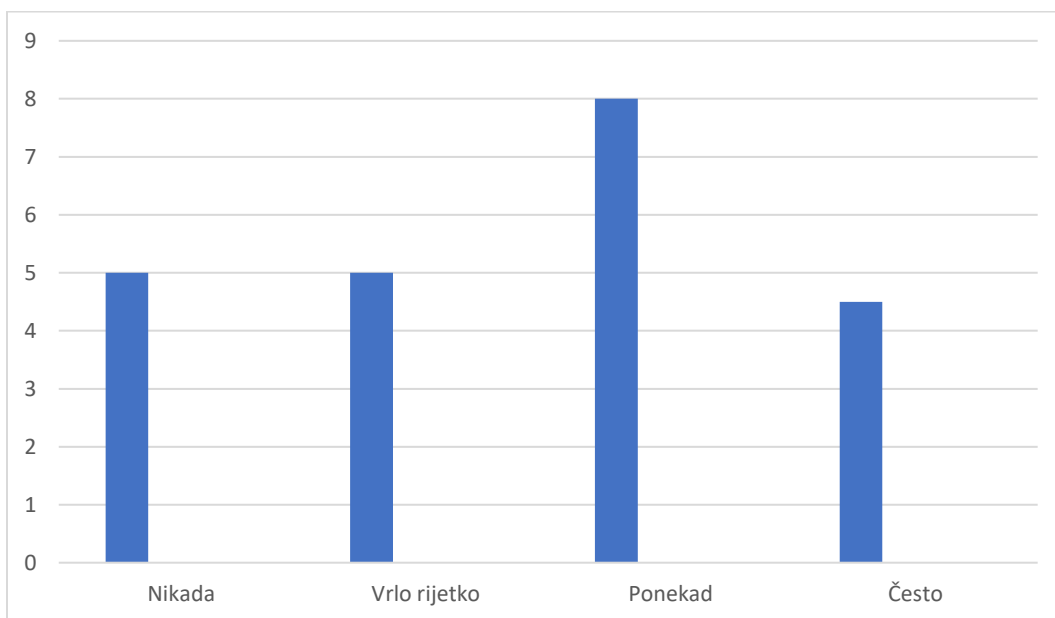
Kakve sadržaje djeca i mladi gledaju?

Što Vaša djeca najčešće gledaju na televiziji? je pitanje čiji su odgovori vrlo zanimljivi. Gotovo nitko od roditelja nije specificirao što to točno njihova djeca gledaju na televiziji, koje su to konkretno emisije, crtani filmovi, serije, nego su odgovori dosta općeniti. Neki od odgovora su: „zabavni sadržaj“, „Program za stariju djecu“, „Filmove, serije crtiće“, „Filmove, crtiće“, „Netflix“, „Film“, „Serije“ i tako dalje, odgovori su svi gotovo isti. S obzirom na ovako generičke i jednostavne odgovore, moglo bi se zaključiti kako roditelji ne znaju što konkretno njihova djeca najviše vole gledati ili najčešće gledaju. Opasnost je to koja se nadovezuje na prethodno poglavlje, a dovodi do toga da raznolik sadržaj koji je djeci dostupan može duboko utjecati na njihovo psihičko zdravlje. Netflix je platforma koja ima mnogo raznolikog sadržaja, ali tamo zapravo malo toga jet za djecu, serije su im prepune nasilja, seksa i neprimjerenog govora. Postoje *teen* serije na Netflixu, ali važno je onda napomenuti kako je jedan tinejdžer prikazan u toj seriji. Prva činjenica, najvidljivija na prvu jest fizički izgleda tinejdžera u serijama. Glume ih glumci koji su u dvadesetima i tridesetima, a ne djeca, tako da pružaju krivu sliku o izgledu mladeži koja taj program gleda. Djevojke i dečki u ovakvim serijama izgledaju puno razvijenije nego je to jedan prosječan petnaestogodišnjak u stvarnome životu. „Konačno, u raspravama o temama usmjerenim na mlade dominiraju pitanja romantike, obitelji, društvenih pritisaka, seksa i škole. Problemi na društvenoj razini u ovim su raspravama očito izostali“ (Jensen Arnett, 2007:8). Ono što je zanimljivo, a može se povezati s ovim pitanjem jest činjenica da djeca ovih ispitanika prosječno provode 3-5 sati ispred malih ekrana što je vrlo velika brojka. Iduće je pitanje vrlo povezano s ovim pitanjem jer se odnosi na isto, u kojoj su mjeri roditelji svjesni i upoznati s onime što njihova djeca rade koristeći medije. Pitanje je glasilo: *Provjeravate li što Vaša djeca rade na pametnim telefonima?*, a odgovori su prikazani u grafu koji slijedi.

Filmovi s oznakama 12, 15 i 18

Na pitanje u anketi ovog istraživanja o tome gledaju li ikada djeca sudionika filmove s oznakama 12, 15 i 18, odgovori su sljedeći prikazani grafikonom:

Ovdje su odgovori podijeljeni, ali se da iščitati kako ipak malo više prevladavaju ona djeca i mladež koji ipak ponekad gledaju sadržaj koji nije primjeren njihovim godinama, a pitanje je čemu možemo pripisati ovaj interes za sadržajem koji nije primjeren za njih. Je li to zato što sadržaji koji jesu primjereni dobi djeteta ne korespondiraju s njihovim preferencijama i intelektom pa im je zanimljiviji sadržaj za starije ili jednostavno nemaju puno izbora jer uistinu mnogo filmova i serija ima ove oznake? Pitanja su to na koja bi se moglo odgovoriti kada bi se proširilo ovo istraživanje i kada bi se nastavilo na većem uzorku u kojemu bi onda sudjelovali i mladi na koje se ova pitanja i odnose. No, prema sadašnjim prikupljenim podacima evidentno je kako su djeca izložena neprimjerenom sadržaju, a zato i postoje ove oznake koje su nam svima poznate, a donijela ih je Agencija za elektroničke medije u Pravilniku o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima (http://www.e-mediji.hr/repository_files/file/567/). U skladu s ovim Pravilnikom, sve televizije u Republici Hrvatskoj moraju poštivati pravila i u gornjem kutu ekrana označiti programe koji bi mogli biti štetni za djecu. „Djeca različite dobi različito doživljavaju i razumiju isti medijski sadržaj. Primjerice, mlađa će djeca doživljavati izmišljeni lik na televiziji kao stvarnu osobu, dok će starija djeca umjeti razlikovati izmišljeni lik od stvarnog. Osim dobi, u obzir treba uzeti i druga obilježja, poput spola, temperamenta djeteta i njegovih sklonosti, te u odnosu na to procjenjivati koji su medijski sadržaj i u kojoj količini najbolji za dijete“ (Tomljenović i sur., 2016:9). Na ovaj način mediji se ograđuju od toga je li sadržaj koji prikazuju štetan ili nije jer su navedeno to ranije naznačili, a bitno je onda da roditelji, odgajatelji brinu o tome što njihova djeca uistinu i gledaju, a obrazovne institucije bi se trebale pobrinuti o tome da se i samu djecu u školi educira o različitim sadržajima i posljedicama koje donose.

Kontrola korištenja medija

Posljednje pitanje moga istraživanja glasi: *Na koje načine Vi provjeravate i kontrolirate Vašu djecu kada su u pitanju mediji?* i ovim pitanjem se trebalo potaknuti na razmišljanje sudionike koji ne provjeravaju svoju djecu da je možda to uistinu prijeko potrebno. Odgovori na ovo pitanje su sljedeći: „Nikako“, „Pitam je.“, „Provjeravam povijest pretraživanja“, „Pitam ih što rade i je li ima problema“, „Ponekad pogledam što guglaju i koje aplikacije koriste“... Odgovori su raznoliki, ali i dalje je prisutna ta neka tendencija da se ne pregledava i ne nadzire u dovoljnoj mjeri, no odgovori na ovo pitanje zapravo su pokazali kako mnogo roditelja dosta razgovara sa svojom djecom, pa možda ovaj raniji dojam nekontrolne i dopuštanja svega djeci ipak nije toliko presudan. Odgovori

često sadržavaju riječi poput komunikacije i razgovora: „Razgovaram s njima o svemu te na taj način stvaram prijateljski odnos sa djecom da mi se mogu povjeriti o svom problemu i pokazati mi njihove društvene mreže i sve što oni gledaju.“; „Komunikacija, pričanje, što se događa, a što je cool po njihovom mišljenju, sudjelovanje dok su na Internetu da pokažu za što su zainteresirani.“ Ključ i je u komunikaciji i poznavanju vlastitoga djeteta, važno je što bolje znati koje medijske sadržaje i usluge djeca koriste da bi roditelji onda mogli što kvalitetnije procijeniti jesu li ti sadržaji prikladni.

4. POZITIVNI UTJECAJI MEDIJA

Prije same podjele na pozitivne i negativne utjecaje medija, treba napomenuti kako bismo imali na umu da mediji sami po sebi nisu niti pozitivna niti negativna stvar. Mi smo ti koji medije činimo pozitivnima ili negativnima, ovisno o načinu na koji se služimo njima i načinu na koji dopuštamo i učimo mlađe generacije kako se koristiti njima. Ako su djeca pod nadzorom, ako se s njima razgovara i uči ih se što je u redu, a što nije, te ako smo mi ili oni koji ih uče medijski i informatički pismeni, mediji nisu štetni. Baš kao što je slučaj i s drugim stvarima u životu, zar ne?

Valentina Mandarić u članku pod nazivom *Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih*, govori o snažnom prisustvu medija u životu suvremenog čovjeka: „Tehnološki napredak ima snažan utjecaj na čovjekov život. Suvremeni mediji oblikuju čovjekovu svakodnevicu na svim razinama života: utječu na radne navike, kreativnost, socijalizaciju i komunikaciju. Bez medija moderni čovjek ne bi mogao uspješno komunicirati, planirati, zabavljati se, provoditi slobodno vrijeme“ (Mandarić, 2012:132). S obzirom na to koliko smo okruženi medijima, važno je pogledati što to sve pozitivno mediji mogu donijeti našoj djeci i mladima. Mediji svakako mogu biti spoj zabave i obrazovanja. Kvalitetni medijski proizvodi namijenjeni djeci mogu biti učinkoviti u promicanju različitih razvojnih ciljeva. Učenje na bilo koji način djeci je bitan, a ako je to na zabavan način još je i bolje. Tako da recimo iz filmova djeca mogu naučiti puno životnih vrijednosti. “Film tako nudi ogromno životno iskustvo bez izlaska iz sigurnosti vlastite kuće. Ne tvrdimo da je to uvijek i najbolje rješenje jer neke stvari svakako treba proživjeti i osjetiti sam, ali u mladim danima djeca na ovaj način lako zadovolje svoju znatiželju čekajući razdoblje u životu kada će moći sve to i provjeriti. Film nudi obilje avantura i informacija o dalekim i nepoznatim

krajevima svijeta. Glede obrazovne strane, dijete može štošta naučiti o nekoj stranoj ili vlastitoj zemlji, ljudima, običajima, upoznati neke teorije, ideje, pokrete, religije, povijesne događaje, legende“ (Mikić, 2001:163). Ovo je zasigurno jedan od razloga zašto djeca i mladi vole film, pruža im mogućnosti istraživanja i upoznavanja svijeta te uče kako reagirati na pojedine situacije ako im se dogode u stvarnosti. To svakako može biti korisno. Mediji nude djeci i mladima obilje emocija koje su od velike važnosti jer razvijaju empatiju i bolje razumijevanje postupaka drugih. „Gledanjem filmova dijete potpuno nesvjesno razvija i određene misaone sposobnosti kao što su percepcija ili opažanje, koncentracija i vizualna memorija. Osim toga razvija i ostale oblike mišljenja: apstrakciju, indukciju, dedukciju, analizu i sintezu“ (Markotić⁵, 2016). Iako se ovo sve može istaknuti kao pozitivna strana medija, svakako uvijek treba biti na oprezu jer sve ovo ovisi od osobe do osobe i ljudi na različite načine shvaćaju film, svatko može imati svoje shvaćanje istoga događaja. S obzirom na to, djeca bi svakako trebala gledati ono što je primjereno njihovim godinama i tako bi ove pozitivne strane onda bile izraženije. Svakako je pozitivno da djeca često s roditeljima gledaju filmove kako bi razgovarali o viđenom i kako bi roditelji možda detaljnije objasnili nekakve nedoumice glede događaja u filmu. Djeca mogu jako puno naučiti od medija jer su mediji prepuni raznolikog sadržaja gdje za svakoga postoji nešto, samo treba odijeliti što je za djecu, a što nije. Kada se djeci i mladima prikazuje sadržaj koji je primjeren za njih i iz kojega mogu naučiti o životu, nema apsolutno nikakvih problema. Vizualni je podražaj vrlo učinkovit za učenje i razvoj, a medijima i je osnova taj vizualni podražaj koji onda vodi ka razvoju misli i potiče razmišljanje. S obzirom na to da djeca provode dosta vremena uz ekrane, bilo to uz televiziju, mobitele ili računala, znanja i vještine koje mogu steći vrlo su korisne za daljnji život i funkcioniranje kroz ovaj ubrzani način života. Ono što je svakako bitno jeste da djeca postanu informatički i medijski pismena jer to je budućnost. Mediji i tehnologija će se samo još razvijati, tako da treba širiti tu znanja jer u budućem svijetu nema mjesta medijskim i informatičkim nezalicama.

⁵ <https://www.medijskapismenost.hr/sto-sve-djeca-uce-gledajuci-filmove/>

5. NEGATIVNI UTJECAJI MEDIJA

Stereotipi, rodni prikazi, seksizam, nasilje. Posvuda su oko nas, ali kao odrasli ljudi znamo se nositi s njima ili bismo barem trebali znati. No, djeca ne znaju. A to je tek mali dio onoga negativnoga što djeca i mladi mogu naučiti prilikom konzumiranja medija. U crtanim filmovima, ali i drugim medijima, djeca su često stereotipno prikazana. Dječaci kao nasilni ili kao vođe, rješavaju probleme. Djevojčice zainteresirane samo za svoj izgled i ljubav, nježne i pasivne. Takav prikaz djece utječe na način na koji oni gledaju sami sebe, na osobe u kakve će se razviti, na rodne identitete, seksualnost, ali i očekivanja od suprotnog spola koja im se nameću ovakvim sadržajima. Ono što nedostaje u većini medija jest raznolikost rasa, osobnosti, vjera, izgleda, dobi... promiče se nekakav standardiziran i tipičan izgled svijeta. Kalup kojemu svi moramo pripadati, takva diskriminacija nipošto ne bi trebala biti dio programa za djecu, ali niti za društvo općenito. Također, ako djecu pustimo bez nadzora dok se služe medijima, najučestalije jest nasilje na televiziji, u filmovima ili videoigrama. Nasilje utječe na djecu na više razina- na njihovo ponašanje, psihi, ali i društveni život. Djeca mogu dobiti dojam kako je nasilje najbolji način za rješavanje međuljudskih sukoba što rezultira velikim nasiljem u školama i vrtićima. Djeca odrastaju u uvjerenju da žive u svijetu u kojem je nasilje osnova i norma društva jer je toliko učestalo u medijskom sadržaju da drugačije niti ne mogu misliti. Kanižaj i Ciboci u svom radu to i napominju: „Stalna izloženost nasilnim sadržajima u medijima dovodi do navikavanja, kod gledatelja se javlja sve veća tolerancija prema takvim sadržajima, za njih nasilje postaje najnormalnija pojava i takvi sadržaji dovode do desenzibilizacije i smanjenja stupnja emocije“ (2011:21). Naravno da medijsko nasilje različito utječe na djecu ovisno o njihovom svjetonazoru, osobinama, obitelji te o životnim iskustvima. Ali, ono što je zabrinjavajuće jest da nova istraživanja prikazuju kako gledanje nasilnog sadržaja na televiziji ili u sklopu video igrica može utjecati na dječje umove čak i ako nisu imala tendenciju nasilnog ponašanja nikada do sada (Grayson Mathis, 2005).

5.1. NASILJE U MEDIJIMA

Kao što je prethodno navedeno, nasilje je vrlo zastupljeno u medijskom svijetu pa predstavlja vrlo veliku opasnost za djecu i mlade, ali i za odrasle. S obzirom da je u ovom istraživanju nekolicina roditelja rekla kako njihova djeca gledaju Netflix, važno je napomenuti koliko je ta platforma, ali i slične njoj prepuna nasilja. U rujnu 2021. godine, izlazi Netflixova serija *Squid Game* i postaje planetarno poznata. Zaludila je cijeli svijet konceptom koji obuhvaća mnogobrojne Korejce koji imaju financijskih problema pa ih se poziva u Igru Lignji kako bi osvojili novac. Na tom putu samo jedan osvaja sam novac, dok svi ostali umiru. Pitanje je života ili smrti, ali s obzirom da su ljudi koji sudjeluju na samom dnu i nemaju što izgubiti osim vlastita života, koji je ovdje podcijenjen u tom kapitalističkom svijetu, igraju vrlo nasilne igre iz kojih samo neki izađu živi. Igre koje igraju su dječje igre, igre njihove mladosti, ali na kraju pobjednici su oni koji ostanu živi, dok drugi gube na surov i groteskni način gubeći svoj život. Ova serija je toliko popularna, Netflix nikada do sada nije imao ovoliko uspješnu seriju koju je pratilo preko 100 milijuna obožavatelja u samo prvih mjesec dana. Iako serija ima oznaku da nije namijenjena osobama mlađima od 17 godina, njena popularnost je tako velika da su je gledali i mlađi od te dobi. Ono što je zabrinjavajuće konkretno kod ove serije, ali nije to jedini primjer jest da djeca kopiraju ono što vide na televiziji tako da su mnoge škole upozoravale roditelje da ne dozvoljavaju djeci da to gledaju jer su djeca oponašala nasilje iz serije. „Škole diljem Engleske su upozorile roditelje da provjere što im djeca rade na mobitelima i televizijama jer je nekolicina djece vidjela ovu mega popularnu seriju, a gledaju ju ili znaju za nju i djeca od samo šest godina. Djeca razgovaraju o seriji te imitiraju scene nasilja na školskom igralištu“ (Šćuric⁶, 2021). Ovo je samo jedan od primjera kako mediji utječu na djecu jer djeca rade ono što vide od roditelja, vršnjaka, pa tako naravno i medija jer su sastavni dio njihovih života. A ono što najviše zabrinjava jest da „...mediji, prije svega televizija, zaista postaju odgojitelji mlađih generacija. Roditelji, zbog užurbanog vremena u kojem živimo, sve manje vremena provode sa svojom djecom, sve ih manje podučavaju i usađuju im moralne vrijednosti i sve više tu ulogu prepuštaju medijima...“ (Ciboci, Kanižaj, 2011:12).

⁶ <https://www.srednja.hr/novosti/sve-vise-nasilja-u-skoli-zbog-squid-gamea-to-gledaju-djeca-od-6-godina-postat-ce-nasilnici/>

Druga vrsta nasilja u medijima koja je itekako sve učestalija u našem društvu jest *cyberbullying*. „Willard je elektroničko nasilje definirao kao slanje ili objavljivanje povređujućih tekstova ili slika posredstvom Interneta ili drugih digitalnih komunikacijskih sustava“ (Ciboci, Kanižaj, 2011:13). Oblici ovakvog nasilja su raznoliki, to mogu privatne ili javne poruke u kojima je osnovni sadržaj vrijeđanje i ponižavanje, to mogu biti prijeteće poruke, namjerno odbacivanje pojedinaca iz grupe, širenje glasina i laži o osobi... Vrlo često u medijima možemo i pročitati o ovom tipu vršnjačkog nasilja koja se događaju i u osnovnoj i u srednjoj školi. Postoji mnoštvo takvih članaka, a jedan od njih je članak iz *Jutarnjeg lista* o tinejdžeru koji je napravio Facebook grupu i tamo postavljao slike mladih djevojaka i vrijeđao ih, a na te objave bi se nizalo još na stotine komentara koji su vrijeđali i ismijavali te djevojke (Novak, 2013). Nasilje među mladima već je dugo problem i društvene mreža nikako ne pomažu u cijeloj slici, „čak 31% mladih osobno je doživjelo cyberbullying, i to 13% više puta, a 17% jednom. Rezultati su to istraživanja „Iskustva mladih na Internetu- vršnjačko elektroničko nasilje“ koje su tijekom svibnja, uz sudjelovanje 180 mladih iz cijele Hrvatske, provele Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET i tvrtka HENDAL“ (Matijević⁷, 2021). Poražavajući su podaci koji ukazuju na to koliko djece doživljava nasilje, koliko ih je upoznato s ovim pojmovima i koliko se podaci samo povećavaju s vremenom umjesto da se počne raditi na tome da bude bolje svima.

5.2. SEKSIZAM U CRTANIM FILMOVIMA

Postoji mnogo filmova koji nameću određena ponašanja i vidjeli smo koliko je nasilje zastupljeno među mladima upravo zbog medija, pa tako su i stereotipi i rodne razlike nešto što djeca mogu vidjeti na televiziji u filmovima i crtićima. Dječacima dok odrastaju su uzori junaci poput Spidermana, Hulka ili Batmana, no s druge strane djevojčicama su to Pepeljuga, Snjeguljica i Ariela. Upravo su ove princeze glavne 'junakinje' Disneyevih animiranih filmova koji su kao medij povezani s proizvodnjom kulturnih identiteta. „Disney korporacija jedna je od najvećih medijskih korporacija koja kreira dječju kulturu širom svijeta. Ona slikama nevinosti, magije i zabave, mladom naraštaju prenosi poruke i značenja, socijalizira ih u vrednotama koje podržavaju

⁷ <https://www.vecernji.hr/vijesti/cak-31-mladih-doživjelo-je-cyberbullying-dio-i-od-kolega-1511057>

odnose moći u društvu, a koje treba prihvatiti 'zdravo za gotovo', (Matović⁸, 2010). Ovo je područje vrlo sklisko jer poznato je kako su baš Disneyevi animirani filmovi adaptacija odnosno 'uljepšana' priča mnogo surovijih priča koje apsolutno nisu prigodne za djecu. No, svakako za djecu nije prikladno niti da su žene potlačene niti da bivaju kažnjene za neka svoja djela i protjerane, a sve to možemo vidjeti u ovim najpoznatijim crtićima za djecu. Većina je odrasla upravo uz Disneyeve animirane filmove poput Pepeljuge, Snjeguljice i sedam patuljaka, Uspavane ljepotice, Crvenkapice i mnoge druge. Kao djeca, nismo niti mogli biti svjesni koliko velik utjecaj ovi filmovi ostavljaju na djevojčice, ali i na dječake. Žene u ovakvim filmovima prikazane su kao vrlo emotivne, čeznu za ljubavlju, nesvjesne svijeta oko sebe. Brižne su majke, domaćice uvijek spremne pomoći. Dok su dobre i poslušne dobro i prolaze, ali ako bi ukazale neki otpor odmah su i kažnjene zbog toga. Iako su glavni likovi zapravo nemaju neku jaču ulogu u svom životu, uvijek su one u opasnosti i čekaju svog princa na bijelom konju da ih on spasi, jer žena valjda ne može sama uzeti stvari u svoje ruke i riješiti problem. Ili, druga krajnost jesu žene prikazane kao vještice koje nemaju nikoga, zle su i uništavaju sve oko sebe, pa tako pokušavaju i princeze dokrajčiti i oteti im i to malo dostojanstva što im je ostalo. Tu je najbolji primjer vještice iz Vrlo zapetljane priče koja Zlatokosu otme iz Kraljevstva i odvede ju u kulu i pretvara se da je njena majka dok je ova zatočena cijelog svog života radi toga što ima čarobnu kosu koja vještici daje mladost. Zlatokosa je vještici nebitna i štiti ju od očiju cijeloga svijeta samo kako bi ostala zauvijek mlada, a na kraju završava kobno i umire jer Zlatokosa gubi i tu jednu jedinu moć koju je imala- čarobnu kosu. Njen princ joj odsječe kosu kako ju vještica više ne bi mogla iskorištavati za svoju ljepotu. S druge strane imamo prinčeve koji su uvijek hrabri, neustrašivi, ponekad čak i nasilni i imaju apsolutnu moć nad ženom jer je njima zadatak da ih izbave iz svakog zla.

Uzmimo za primjer jedan Disneyev animirani film. Snjeguljica i sedam patuljaka. To je prvi animirani film iz Disneyjevog studija nastao 1937.godine. Ovdje je riječ o ekranizaciji jedne od bajki braće Grimm, koja govori o mladoj djevojci po imenu Snjeguljica koju je vještica mrzila zbog njene ljepote te ona odluči pobjeći pa tako pronalazi utočište u šumi kod sedam patuljaka. Ovaj film nastao je prije izraženih feminističkih pokreta. Sam film obiluje muškim likovima (lovac, patuljci, princ) dok su ženska lika samo dva, koja su potpuno suprotstavljena. To je s jedne strane dobra, vedra i lijepa Snjeguljica koja ima prekrasan glas i u pratnji je lijepe glazbe i veselih,

⁸ <https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=1452-74051015107M>

slatkih životinjica, a s druge strane je zla maćeha koja je sva u tamnom, prati ju ozbiljna glazba i ružne ili manje cijenjene životinje. Snjeguljica je prikazana kao neiskvarena dobra djevojka koja je dosta pasivna u radnji crtanog filma. Njena jedina uloga jest čišćenje kuće i briga za patuljke te čekanje princa da ju spasi. Ona ostaje kod kuće svakoga dana i čeka patuljke da se vrate s posla. S druge strane, zla maćeha je glavni pokretač radnje. Ona je ljubomorna na Snjeguljčinu ljepotu i pod svaku cijenu želi da Snjeguljica ne postoji kako bi ona i dalje bila najljepša i kako bi svi udvarači bili samo njoj posvećeni. U Snjeguljčinu slučaju ispada da je grozno biti tako lijepa jer su druge žene ljubomorne na nju i žele ju ubiti, ali ne treba se brinuti. Jednom kada njena ljepota privuče muškarca, on će ju zaštititi i čuvati. Stavimo li taj crtić u kontekst današnjeg vremena vidjet ćemo da djeca iz njega jedino mogu naučiti kako su dobre djevojke pasivne, ovisne o drugima, vezane za kuću, lijepe, poslušne te kako se ne znaju zauzeti same za sebe nego im treba muškarac koji će ih štititi i izvesti na pravi put. S druge strane ako se za nešto borimo i želimo, u filmu se to povezuje sa neprihvatanjem i ružnoćom. A pak dječaci mogu naučiti da jedino što trebaju je dobro izgledati, biti bogat i popularan da bi imao sve što želi u životu. Kakav to dojam ostavlja na djecu koja shvaćaju koja se često žele poistovjetiti s nekim likovima koje toliko vole gledati?

6. ODGOVORNOST MEDIJA TE IMA LI PROSTORA ZA POBOLJŠANJE?

Povećana dostupnost medijskih sadržaja kroz brojne nove platforme i društvene mreže, čini elektroničke medije sveprisutnima u životu djece i adolescenata. Stoga je povećana odgovornost medijskih djelatnika koji su često osuđivani kako djeci i adolescentima, kao poželjne vrijednosti prenose nasilno ponašanje, materijalizam, rodne stereotipe, rasizam i tako dalje. Medijski djelatnici trebaju biti svjesni svoje velike društvene odgovornosti te svojim radom pridonositi društvenoj dobrobiti unatoč komercijalizaciji koja je uvijek bitan faktor u medijskoj industriji. Važno je pronaći granicu koja će razdvojiti one štetne od korisnih i poučnih informacija za djecu, a pri tom i zaraditi. Etika je poslovanja uvijek važna, pa tako i u medijskoj industriji. Neki od najvažnijih aspekata audiovizualnih sadržaja koje treba razmotriti odnose se na temu koja se

prikazuje kao i njezino značenje i osjetljivost, kontekst u kojem se tema prikazuje, opći ton i snagu mogućeg utjecaja na djecu u smislu izazivanja straha i tjeskobe, izlaganja sadržaju prije no što ga dijete može razumjeti kao i mogućnosti oponašanja nepoželjnih ponašanja.

Prostora za poboljšanje uvijek ima, a ključ je kako je i navedeno u tekstu da što više djece ali i roditelja te odgajatelja bude prvenstveno informatički, a onda i medijski pismeno. Ono što bi svakako trebalo uvesti u škole jest obvezan predmet informatike jer bi tako djeca lakše mogla baratati svim potrebnim alatima kada je u pitanju Internet, a shodno tome onda i medijima. „Važnost medijske pismenosti očituje se u tome da je korisnik sposoban vrednovati, analizirati, procijeniti i razmijeniti informacije u svim svojim oblicima (Žitinski, 2009, prema Hybels i Weaver, 2000). Da bi djeca bila u stanju s razumijevanjem koristiti medije potrebna im je medijska pismenost koja obuhvaća navedeno, a polazišna točka jesu svakako obrazovne institucije. Kako bi mediji bili dio obrazovanja te kako bi se djecu i mlade učilo o medijskom odgoju, uz informatiku, nužno je da učitelji u svom medijskom obrazovanju prođu tri područja, a prema Pöttingeru, Schillu i Thieleu riječ je o područjima opće medijske kompetencije, medijsko didaktičke kompetencije i kompetencije u području medijskog odgoja (Tolić, prema Miliša, Tolić, Vetrovšek, 2010:170-172). No, problem je što školstvo nije dovoljno otvoreno prema uvođenju novih predmeta i prema reformama tako da prvo treba poći od toga da se netko zalaže za obrazovni sustav jer djeca današnjice, postaju odrasli sutrašnjice. Trebalo bi promisliti o tome i omogućiti djeci što adekvatnije i bolje obrazovanje.

7. ZAKLJUČAK

Odnos djece i medija vrlo je sklisko i teško područje proučavanja jer kompleksnost je vidljiva od samog početka. Mediji su neizostavni dio svakodnevice svih ljudi otkako je došlo do širenja Interneta i napretka tehnologije. A djeca su uz to promijenila načine na koje se igraju i uče. Roditelji zbog prebrzog načina života često ne stignu u dovoljnoj mjeri kontrolirati svoju djecu (što je pokazalo i moje istraživanje). Djeca često nisu sposobna sama razaznati što je dobro, a što loše, a mediji su vrlo zabavni i omogućuju djeci odmor od škole i problema, pogotovo djeca u pubertetu jer prolaze kroz težak period odrastanja. S obzirom na to koliko zabavni mediji mogu biti, lako je upasti u tu crvotočinu i u jednom trenu djeca, adolescenti pa čak i odrasli ljudi gledaju,

a u drugom se nađu predmetom izrugivanja na društvenim mrežama ili oni koji se izruguju drugima. Linija je tanka i treba dobro paziti što crpimo i učimo iz medija te kako reagiramo na određene indikacije koje mediji imaju. Pogotovo je to bitno objasniti djeci jer djeca rade ono što vide od drugih, pa bilo to od roditelja, vršnjaka ili medija. Obrazovne institucije su te koje bi trebale također djecu učiti o svim prednostima i nedostacima medija, ali i učiti ih kako se koristiti tehnologijom koja omogućava pristup svim navedenim medijima.

Istraživanje koje je bilo dio ovog rada je potvrdilo moju prvotnu hipotezu, a ona glasi kako djeca nisu dovoljno kontrolirana po pitanju njihova korištenja medija, a pritom ih koriste svakodnevno u velikoj mjeri. To dovodi do negativnih posljedica, kako za djecu i mlade, tako i za njihovu okolinu, pa i za one ljude koji će postati kada odrastu. Jer mediji nisu ti koji ih trebaju odgajati. mediji bi trebali biti na posljednjem mjestu prilikom odgoja djece, a sve više smo svjedoci kako postaju primarni odgajatelji s obzirom na to u kojem se smjeru razvija naše društvo. Dok se ne pokrenu reforme u školstvu, ali i dok roditelji ne budu imali više vremena koje će provoditi sa svojom djecom, postoji opasnost da će se ovo samo nastaviti te da može postati puno gore negoli je sada.

8. LITERATURA

1. Blažević, N. (2012). *Djeca i mediji- odgoj na “televizijski” način*. Nova Prisutnost, X(3), 479–493.
2. Blažina, B. (18.9.2020.). Četiri velika izuma iz stare Kine. Povijest.hr. Posjećeno 29.6.2022., website: <https://povijest.hr/jesteliznali/cetiri-velika-izuma-iz-stare-kine/>
3. Bognar, L., & MatijevićM. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska Knjiga.
4. Briggs, P., & Burke, P. (2020). *Social History of The Media*. S.L.: Polity Press.
5. Ciboci, L., & Kanižaj, I. (2011). Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove. U *Djeca medija - od marginalizacije do senzacije* (Vol. 04, pp. 11–34). Grad Zagreb: Matica hrvatska.
6. Grayson Mathis, C. E. (10.6.2005.). *Media Violence May Affect Children’s Minds*. Posjećeno 23. svibnja, 2022, website: <https://www.webmd.com/parenting/news/20050610/media-violence-may-affect-childrens-minds>
7. IlišinV., Marinović BobinacA., & Radin, F. (2001). *Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni Zavod Za Zaštitu Obitelji, Materinstva i Mladeži.
8. Jensen Arnett, J. (2007). *Encyclopedia of children, adolescents, and the media*. Thousand Oaks: Routledge.
9. Mandarić, V. (2012). Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska Smotra*, 82(1), 131–149. <https://doi.org/316.774:615.015.6–053.2/-054.81>

10. Markotić, A. (6.6.2016.). Što sve djeca uče gledajući filmove. Posjećeno 23. svibnja 2022, from Medijska pismenost website: <https://www.medijskapismenost.hr/sto-sve-djeca-uče-gledajuci-filmove/>
11. Matijević, B. (27.7.2021.). Čak 31% mladih doživjelo je cyberbullying, dio i od kolega. Posjećeno 25. svibnja, 2022, Večernji list website: <https://www.vecernji.hr/vijesti/cak-31-mladih-doživjelo-je-cyberbullying-dio-i-od-kolega-1511057>
12. Matović, M. (2010). Rodni stereotipi u crtanim filmovima Walta Disneya. Posjećeno 26. svibnja 2022, CM- časopis za upravljanje komuniciranjem website: <https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=1452-74051015107M>
13. Mikić, K. (2001). *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa.
14. MilišaZ., Tolić, M., & Vertovšek, N. (2009). *Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
15. Novak, T. (6.6.2013.). SLUČAJ CYBERBULLYINGA KOJI JE ŠOKIRAO HRVATSKU Mr. Nobody nije sam, Internet nasilnici su nedostižni policiji! Posjećeno 25. svibnja 2022, Jutarnji list website: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/slucaj-cyberbullyinga-koji-je-sokirao-hrvatsku-mr.-nobody-nije-sam-internet-nasilnici-su-nedostizni-policiji-1151006>
16. Pavlić, M. (2020). TikTok po prvi puta objavio podatke o broju korisnika. *Bug*. Website: <https://www.bug.hr/trendovi/tiktok-po-prvi-puta-objavio-podatke-o-broju-korisnika-16300>
17. Postman, N. (2006). *Amusing ourselves to death* (20th Anniversary Edition). Linotron Meridien: Penguin Books.
18. Rowan, C. (2009). *The Impact of Technology on Child Sensory and Motor Development*.

Posjećeno 18. svibnja 2022. Dostupno na:

<http://www.sensoryprocessing.info/CrisRowan.pdf>

19. Strasburger, V. C., Wilson, B. J., & Jordan, A. B. (2014). *Children, adolescents, and the media* (Third). Los Angeles: Sage.
20. Tomljenović, R., Ilej, M., & Banda, G. (Eds.). (2018). *Djeca i mediji: knjižica za roditelje i skrbnike djece*. Zagreb: UNICEF. Dostupno na:
https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2018/04/Djeca-i-mediji-knjizica_medijska_pismenost.pdf
21. Šćuric, R. (18.10.2021.). Sve više nasilja u školi zbog Squid Gamea: “To gledaju djeca od 6 godina, postat će nasilnici.” Posjećeno 23. svibnja 2022, from Srednja.hr website:
<https://www.srednja.hr/novosti/sve-vise-nasilja-u-skoli-zbog-squid-gamea-to-gledaju-djeca-od-6-godina-postat-ce-nasilnici/>
22. Žitinski, M. (2009). Što je medijska pismenost? Obnovljeni život: časopis Za filozofiju i religijske znanosti, 64. (2.), 233–245. Dostupno na: from <https://hrcak.srce.hr/37272>

Sažetak

U 21. stoljeću masovni su mediji nezaobilazan i čak sastavni dio života odraslih, ali i djece od njihove najranije dobi. Toliko smo okruženi medijima da je ponekad teško kontrolirati i svoju izloženost istima, a vrlo užurbani načini života nikako ne idu u prilog tomu. Mediji nas okružuju u svakom koraku i utječu na nas na svim razinama, a najproblematičnija je ona podsvjesna razina kada nismo ni svjesni svojih postupaka i stoga smo svjedoci sve većeg utjecaja medija kako na odrasle, tako i na djecu. S obzirom na spomenuti ubrzani način života mnogih roditelja, djeca su ta koja često uče iz medija i to ih oblikuje kasnije u životu i utječe na njihovo ponašanje. Roditelji koji su medijski pismeni i uviđaju potencijalni problem spodobni su utjecati na kvalitetnije korištenje medija i tehnologije njihove djece. Postoje mnoga istraživanja na ovu i teme slične ovima koje prikazuju negativne aspekte medija i izloženost djece površnom, konzumerističkom shvaćanju svijeta oko sebe. No, uvijek postoje i one dobre strane tehnologije i prostor za napredak kod odraslih, ali i kod djece naravno. Istraživanje u ovom radu je kvalitativno, odnosno anketa u Google forms formatu.

Ključne riječi: djeca, mediji, negativni utjecaju, odgoj, pozitivni utjecaju, tehnologija

Summary

In the 21st century, the mass media are unavoidable and even integral part of the lives of adults; but also children from their earliest ages. We are so surrounded by the media that sometimes it is difficult to control our exposure to them, and very hectic lifestyles do not help. The media surrounds us at every step and affects us at all levels, and the most problematic is the subconscious level when we are not even aware of our actions and therefore we are witnessing the growing influence of the media on both adults and children. Given the aforementioned accelerated lifestyle of many parents, it is children who often learn from the media and this shapes them later in life and influences their behavior. Parents who are media literate and recognize the potential problem are able to influence the better use of their technology. There is a lot of research on this and similar topics that shows the negative aspects of the media and children's exposure to a superficial, consumerist understanding of the world around them. But there are always the good sides of technology and media and room for improvement in adults, but also in children of course. Research in this paper is qualitative, that is, research in Google form format.

Key words: children, media, negative influences, upbringing, positive influences, technology